

Noi d'or, noia maragda - Yiyun Li

Quan veiem que l'autora es diu Yiyun Li, que el títol és *Noi d'or, noia maragda* i que dues fulles de gingko adornen la coberta, pressentim que ens trobem davant una obra ètnica en el pitjor sentit de la paraula: una història sentimental farcida de tòpics com el de l'òpera *Madame Butterfly* o la novel·la *Pasi3n turca*, que plasmen l'abisme de costums i conviccions que separa els membres d'una cultura dels de l'altra més enllà d'enamoraments més o menys obsessius.

Quan ens adonem que som davant un llibre de contes escrit per una dona nascuda a la Xina que va estudiar als Estats Units, de seguida ens ve al cap *Una terra estranya*, de Jhumpa Lahiri, un llibre que narra amb sensibilitat l'experiència dels bengalís occidentalitzats, que al capdavall no resulta gaire diferent de la de qualsevol que hagi nascut a Boston o a Manhattan.

Finalment, quan comencem a llegir la primera narració, en què una dona recorda en flashbacks el seu pas per l'exèrcit xinès, pensem que estem a punt de llegir una denúncia literaturitzada, una passejada per tot de vides que han estat oprimides per un dels règims més implacables del planeta. Però en els tres casos ens equivoquem.

Petits artefactes significatius

Els contes de *Noi d'or, noia maragda* no responen als tòpics ètnics, ni es poden entendre com a formes d'informació política ni com un pamflet. Són, com la majoria dels relats literaris d'avui dia, petits artefactes significatius que presenten situacions quotidianes sense la pretensió d'esgarriar ni de ridiculitzar, sinó d'acostar el lector a altres vides i altres àmbits.

El primer que constatem és que la majoria dels personatges són més grans que la narradora, nascuda a Pequín el 1972. Hi predominen les àvies, els vidus i els jubilats, amb la seva experiència, la seva soledat, una elevada comprensió del món i una certa despreocupació pel futur. També hi apareix un nombre elevat d'orfes i de personatges adoptats, i també d'aficionats a la literatura anglesa. En canvi les circumstàncies històriques no semblen gaire rellevants. Només cap al final apareix una referència a la Guàrdia Roja, i més tard a una "massacre" que podem relacionar amb la del 1989 a la plaça Tiananmen. Fa l'efecte que, per Yiyun Li, els canvis polítics són més irrellevants que la continuïtat diguem-ne antropològica. A la Xina dels seus relats, els pares continuen concertant matrimonis com abans de l'arribada de Mao Tse Tung; el Partit

intervé en aspectes macroeconòmics, però no en el dia a dia dels personatges, que és la matèria del llibre.

La majoria d'aquests contes tenen unes vint pàgines, tot i que el primer, titulat *Bondat*, quadruplica aquest nombre i s'acosta més aviat a una novel·la curta. També és l'únic narrat en primera persona. La protagonista, mestra de matemàtiques, viu sola al pis on va néixer. Està satisfeta de no haver-se casat ni haver tingut fills, ja que no s'ha buscat més maldecaps dels estrictament necessaris. En l'única habitació del pis, llegeix i recorda les persones més importants que s'han creuat a la seva vida.

Bondat alterna records familiars, escolars, militars i professionals, és a dir, provinents dels quatre àmbits de socialització –imperfecta– de la protagonista. És possible que algun lector fantasiï amb un final imprevist, amb un desenllaç que relligui les seves experiències i ens aporti una significació transcendent. El cas és que la protagonista opta per viure en sordina, sense exposar-se, sense ni tan sols defensar les conviccions: “Era més fàcil deixar que cadascú tingués el seu punt de vista que convèncer els altres del contrari”. El conte acaba amb un record com podria acabar amb un altre. Per què hem d'esperar un final sorprenent si la narradora entén que les sorpreses no són desitjables? Aquest és el to que predominarà a la resta del recull.

En el segon conte, protagonitzat per un home que té cura de la seva mare malalta, hi llegim: “Aquells a qui els manca personalitat trien el camí de l'odi”. En el tercer hi apareix una altra sentència: “Potser no eren més que una parella de desconeguts que vivien una il·lusió d'amor”. L'odi és una mancança i l'amor és una il·lusió: ja som al cap del carrer, o del camí, perquè aquest és el camí del *tao* (disculpeu la redundància), dels que busquen l'alliberament en la senzillesa i la manca de desitjos.

Els relats taoistes que havia llegit fins ara eren curts i clars -sense excloure les paradoxes que fan al cas. Els contes de Yiyun Li responen a la complexitat literària que es pot reclamar a un autor del segle XXI, però alhora conserven una música de fons que no sabia dir si és budista, taoista o zen, en tot cas xinesa o si més no oriental. Els podem llegir com a estructures versemblants de ficció, però no són lluny del *Daodejing*, que proclama: “No hi ha error més gran que buscar molt; no hi ha desastre més gran que no saber acontentar-se; no hi ha catàstrofe més gran que ser cobdiciós. Saber acontentar-se és causa de satisfacció duradora.”

Passió sense expansions

El conte més inquietant del recull és *Presó*. Comença amb una parella xinesa de mitjana edat que, després d'emigrar als Estats Units, perd la filla en un accident de trànsit. Per pal·liar el dolor, decideixen tenir un altre fill, però aquesta vegada opten per una “mare de lloguer” jove, que s'ha d'encarregar de gestar un òvul fertilitzat per ells dos. La dona torna a la Xina i tria una candidata, mentre que l'home es queda a Amèrica a treballar. La separació és difícil, també per a la dona, que veu com li augmenten els dubtes i descobreix noves formes de dolor –que es manifesten amb serenitat i economia de mitjans. És en aquesta mesura on millor es desplega el talent de l'autora.

El recull *Noi d'or, noia maragda* s'allunya de la majoria de ficcions occidentals que, procedents d'un romanticisme més o menys alemany que exalta tant els sentiments com l'espontaneïtat a l'hora de mostrar-los, han acabat amarant la majoria de les produccions televisives, publicitàries i cinematogràfiques d'avui dia. Els personatges de Yiyun Li, en canvi, estan secretament satisfets d'haver aplacat els seus sentiments, o bé s'esforcen per conservar-los silenciosament en l'interior, sense mostrar-los als desconeguts, ni tan sols als veïns. Davant la mort d'una persona estimada, trien la indiferència en comptes de la compassió. Matisem, doncs: en aquests contes l'amor és possible, i també la passió, però sense expansions. Si el món és hostil, no val la pena defensar-se'n.

Els contes de Yiyun Li, escrits en un estil que fa pensar en els més recents de la literatura nord-americana, mostren altres cares de la Xina dels nostres dies amb la delicada inacció que impregna tantes obres de la cultura oriental, i que a Occident solem trobar conformista, si no reaccionària. Fins i tot els personatges que no se suïciden han renunciat a viure, en ocasions amb un pretext literari: “Llegíem històries d'altres persones, més reals que les nostres pròpies; al cap i a la fi, artífexs ineptes de les nostres vides, no podríem competir amb aquells mestres” (es refereix a Charles Dickens, Thomas Hardy i D.H. Lawrence).

Yiyun Li va viure a la Xina fins a l'any 1996, en què es va traslladar als Estats Units. Ha publicat contes en antologies i en revistes com *The New Yorker*. Amb només tres llibres, és considerada una de les millors escriptores de la seva generació.